

LA CRISTOLOGIA DE BARTOMEU M. XIBERTA

Pere CARRERAS I CABALLÉ

Original rebut: 12/01/2017

Data d'acceptació: 20/02/2017

Adreça: Plaça de l'Església,
17243 LLAMBILLES (Girona)

E-mail: perecarcab@gmail.com

Resum

L'autor fa una anàlisi del pensament cristològic del P. Xiberta. Després de fer un primer recorregut pels antecedents del pensament cristològic del teòleg carmelità, aquest estudi analitza breument les seves principals obres cristològiques, sobretot el *Tractat sobre el Verb Encarnat* i la controvèrsia sobre el "jo" de Jesucrist. En un tercer apartat fa un estudi dels principals conceptes i afirmacions: unitat de Jesucrist, la humanitat assumida i la unió hipostàtica. Acaba amb una brevíssima ressenya del P. Xiberta com a teòleg.

Paraules clau: Ciril, Tomàs, nestorianisme, monofisisme, unitat de Jesucrist, humanitat assumida, unió hipostàtica, soteriologia.

Abstract

The author undertakes an analysis of the Christological thought of P. Xiberta. After first tracing the antecedents of the Christological thinking of this Carmelite theologian, this study goes on to analyse briefly his main Christological writings, especially the Treatise on the Incarnate Word and the controversy concerning the 'I' of Jesus Christ. A third section is devoted to a study of the principal concepts and affirmations: the unity of Jesus-Christ, the assumed humanity and the hypostatic union. To conclude, there is a very short portrait of P. Xiberta as a theologian.

Keywords: Cyril, Thomas, Nestorianism, monophysism, unity of Jesus Christ, assumed humanity, hypostatic union, soteriology

1. INTRODUCCIÓ

La personalitat humana i intel·lectual del P. Xiberta és molt rica i profunda. Segurament que el que més sobresurt de la seva vida i trajectòria és la vocació carmelitana, en el seu aspecte personal, i la seva etapa docent i intel·lectual a Roma. Però per a descriure la seva vida d'una manera més plena hauríem de tenir en compte, també, altres coordenades.

El P. Xiberta va ser abans que tot un contemplatiu, un home de fe, un religiós. «Per damunt de tot era un frare. L'intel·lectual havia vingut posteriorment».¹

Era un carmelita: un home profundament enamorat de la seva història i del seu carisma, i agraït a l'orde que el va acollir, perquè d'ella va rebre la seva riquesa espiritual.² Prova d'això són els seus escrits sobre els escolàstics carmelites catalans: Guiu Terrena, Francesc Martí, Pere Riu, Felip Ribot.

Ple d'interès i bon coneixedor dels intel·lectuals i dels homes d'Església de la seva terra. Per citar-ne només alguns: Jaume Bofill, Josep M. Capdevila, Carles Cardó, Cardenal Vidal i Barraquer, Lluís Carreras...

En el camp teològic, ho veurem més endavant, un bon coneixedor de la patristica, de l'escolàstica i, en general, de la història de la teologia.

Bon admirador de molts dels intel·lectuals, filòsofs i teòlegs de l'època, particularment del pensament neotomista: Jacques Maritain i Etienne Gilson; M. J. Scheeben i Maurice de la Taille.

Estudiós i interessat per diverses branques de la teologia: eclesiologia, cristologia, mariologia, espiritualitat...

En aquest senzill estudi ens limitarem particularment al seu pensament cristològic; intentarem fer una breu enumeració de la majoria de les seves obres sobre Jesucrist i, en un segon moment, analitzarem més detalladament les constants del seu pensament.

1. J. MIQUEL I MACAYA, *El meu P. Xiberta, O.Carm.*, Barcelona: Editorial Carmel 1968, 15.

2. F. DAZA VALVERDE, «El ideal de la vida religiosa en el P. Xiberta», en *Cerni essentia Veritatis*, Barcelona: Región Ibérica Carmelitana 1999, 134.

2. ELS ANTECEDENTS

2.1. *L'influx de la Patrística. Sant Ciril*

Al llarg dels seus escrits, particularment en la seva gran obra cristològica el *Tractatus de Verbo Incarnato* i el recull de textos cristològics,³ el P. Xiberta demostra un gran coneixement de la teologia patrística. Aquest coneixement l'exposarà d'una manera sistemàtica, sobretot en el seu breu però erudit estudi de l'any 1946 sobre la cristologia dels primers temps de l'Església.⁴

En aquesta darrera obra, ell fa un recorregut llarg i detallat sobre els diversos autors i les doctrines que varen marcar les controvèrsies cristològiques dels primers temps de l'Església. En una primera part estudia els quatre primers segles i en detalla els errors, sobretot de l'adopcionisme, el modalisme i d'Apol·linar. La segona part, el segle v, la dedica fonamentalment a tres temes: Nestori, Ciril d'Alexandria i el monofisisme. Finalment, en la tercera part fa un recorregut pels segles v, vi i vii. En el segle v estudia el paper que varen tenir els diversos emperadors i els teòlegs en les controvèrsies d'aquest temps i, després, les conseqüències dogmàtiques de l'afirmació de la constitució de Jesucrist. Acaba aquest estudi amb unes breus anotacions sobre les desviacions doctrinals d'Elipand de Toledo i Fèlix d'Urgell.

Un dels seus primers biògrafs afirma sobre aquest punt: «Sosté el P. Xiberta que s'ha fet una teologia poc grega. Els pares grecs han estat molt lluny i sovint desconeguts del teòleg llatí.»⁵ Aquest coneixement dels pares grecs per part del P. Xiberta el podríem resumir en aquests tres punts:

En primer lloc demostra un coneixement autèntic i de primera mà dels grans errors que varen provocar els primers concilis de l'Església i, sobretot, dels gran pensadors que varen donar forma i contingut al dogma.

En segon lloc, la tendència del P. Xiberta a l'afirmació sobre el dinamisme que el pares grecs varen donar a la cristologia, particularment en el tema de la unitat de Jesucrist. A partir de Climent d'Alexandria, Atanasi, els capadocis, Ciril... l'explicació del dogma de l'única persona en dues naturaleses no es pot

3. B. M. XIBERTA, *Tractatus de Verbo Incarnato*, 2 vols. Madrid: Consejo Superior de Investigaciones Científicas Instituto Francisco Suárez 1954; Id. *Enchiridion de Verbo Incarnato*, Madrid: Consejo Superior de Investigaciones Científicas Instituto Francisco Suárez 1957.

4. B. M. XIBERTA «De controversiis christologicis aevo patristico». en *Miscellanea Giovanni Mercati*, vol I, Biblia-Litteratura cristiana antica. Città del Vaticano. Biblioteca Apostolica Vaticana, 1946, «Studi e Testi, 121», 327-354.

5. J. MIQUEL I MACAYA, *El meu P. Xiberta*, 22-23.

convertir en un problema estàtic, de matemàtiques, sinó en una anàlisi de la gran plenitud de vida i de dinamisme que representa aquesta unitat.⁶

Finalment, extraurà dels pares grecs la profunda relació existent entre la cristologia i els altres tractats teològics, com la doctrina de la trinitat o de la gràcia.⁷

2.2. Sant Tomàs

Hi ha tota una altra sèrie d'influències i afirmacions que seran constants i que mantindrà durant tota la seva vida.

En primer lloc, la influència del tomisme, particularment de sant Tomàs: el pensament del P. Xiberta depèn estrictament del tomisme; la gran majoria dels seus conceptes i de les seves tesis, particularment cristològiques i soteriològiques, estan en profunda dependència de sant Tomàs.

En segon lloc, i amb fidelitat a aquest corrent, centra gran part dels seus escrits en el tema de la unitat de Crist i l'assumpció de la naturalesa humana per la subsistència del Verb. Segons ell, cal centrar la cristologia en l'afirmació de la unitat més absoluta i radical possible en l'ésser de Jesucrist. És molt reiterativa la seva insistència afirmant que cal allunyar qualsevol perill de nestorianisme.

El coneixement de Sant Tomàs va començar molt aviat en la vida del P. Xiberta:

Quan tenia 15 i 16 anys, el curs 1913-1914 va ésser alumne de filosofia de Josep M. Llovera, excepcional per l'amplitud del seus coneixements, la penetració de la seva intel·ligència i la fermesa de les seves conviccions. Josep M. Llovera deia: «Al P. Xiberta el llevat metafísic vaig posar-li jo. A Roma d'altres mestres l'influïren, però l'orientació me la deu a mi». I la filosofia que n'aprengué va ser el tomisme —el de sant Tomàs— i l'afany insaciable de la veritat, vingués d'on vingués. Acabats els estudis a Roma, B. M. Xiberta va ensenyar durant sis anys història de la filosofia al Col·legi Internacional de sant Albert. Tenia, doncs, una base filosòfica sòlida. No

6. Pel tema de la influència de la Patrística en el P. Xiberta es pot consultar F. CANALS VIDAL, «La tradició apostòlica en la doctrina de los Santos Padres», en *In mansuetudine sapientiae*, 125-137. Canals apunta ja la importància central que té Sant Ciril en la Cristologia del P. Xiberta: «així com la verdadera doctrina de la Trinitat és la de Sant Atanasi, i la verdadera doctrina de la salvació és la de Sant Agustí, la verdadera doctrina sobre l'Encarnació és la de Sant Ciril d'Alexandria» (p.125).
7. P. CARRERAS I CABALLÉ, «Análisis teológico de "El YO de Jesucristo" de Bartolomé M. Xiberta», en *In mansuetudine sapientiae*, 172.

és estrany que l'any 1927 fos nomenat soci de la Pontifícia Acadèmia Romana de sant Tomàs.⁸

El P. Xiberta va tenir grans amistats amb teòlegs i filòsofs procedents del tomisme. No podem deixar de banda un bon coneixedor del tomisme amb qui el P. Xiberta va tenir una certa relació: Jaume Bofill i Bofill, fill del poeta català Jaume Bofill i Matas (Guerau de Liost). Sobre aquesta amistat i la seva molt reduïda correspondència es pot consultar el bon article del P. F. Millán Romeral.⁹

Els dos primers anys del seu exili d'Itàlia els va viure a Oss (Holanda, 1937-1939). Hi va exercir com a professor de filosofia tot treballant en noves edicions dels llibres litúrgics de l'orde carmelitana. És durant aquest temps que es dedicarà fonamentalment a l'estudi de diversos temes molt concrets de la cristologia, particularment de sant Tomàs. D'aquest temps, concretament de l'any 1938, són els dos articles sobre la naturalesa, persona i unitat de Jesucrist a sant Tomàs.¹⁰

El P. Millán afirma que pel que fa al tomisme de Xiberta, certament que ell es mostra com a seguidor de sant Tomàs, a qui admirava profundament. Però el tomisme de Xiberta té molt d'eclèctic, és un tomisme creatiu, no esclau de les fórmules de sant Tomàs i, en el fons, és un tomisme més fidel als plantejaments del "doctor angèlic", ja que intenta aplicar-los a nous problemes i traduir-los a nous llenguatges, convençut de la seva vàlida i vigència. En aquest sentit afirma Macaya: «Raonava pel seu compte. Pot dir-se que el seu tomisme i agustinisme assolien un caient personal. No el d'escola. La casella li feia por. Li hauria estat una estretor, una espècie d'engabiament. El seu sant Tomàs era transparent. No li abellien massa els comentaris a la *Summa*, diria que li sobraven, per bé que calia admetre'ls. Veia el "doctor angèlic" sense ajut d'altri, amb esguard original.» Tampoc tenia cap problema en allunyar-se de sant

8. J. MIQUEL I MACAYA, *El meu P. Xiberta* 10. VICENÇ M. CAPDEVILA, «La deïficació de l'home en la teologia del P. Xiberta», en *In mansuetudine sapientiae*, 216-217.

9. F. MILLÁN ROMERAL O. CARM., «La simplicitat de la fe (una interesante carta de J. Bofill a B. Xiberta)», en *Cerni essentia Veritatis*, 101-110.

10. B. M. XIBERTA, «Natura et suppositum in tractatu de Verbo Incarnato; quam ratione quaestio de constitutivo suppositi inseratur in tractatum de Verbo Incarnato», en *Acta Pontificiae Academiae Romanae S. Thomae Aquinatis et Religionis Catholicae, 1936-37, nova series, IV* Roma 1938, 9-25. ID., S. Thomae doctrina de unico esse in Christo, *Acta Pontificiae Academiae Romanae S. Thomae Aquinatis et Religionis Catholicae, 1936-37, nova series, IV*, Roma 1938, 94-104.

Tomàs en algun moment. En aquest sentit, gaudia d'una gran llibertat interpretativa.¹¹

2.3. *M. de la Taille i el neotomisme*

El P. Xiberta és profundament deutor del corrent neotomista que des de mitjan segle XIX era plenament present en la teologia catòlica. Ell mateix cita molts autors que influeixen en el seu pensament. Segurament els més importants són Matthias Joseph Scheeben, en la doctrina de la gràcia, i Maurice de la Taille.

A la Gregoriana va ser alumne de M. de la Taille, amb qui ràpidament sintonitzaria. En aquells moments, estava ultimant la publicació del seu *Mysterium fidei*, obra que va influir profundament en Xiberta. Varen tenir una gran amistat durant tota la vida.

A part de dirigir la tesi doctoral del P. Xiberta, Maurice de la Taille estarà molt present en moltes de les seves opinions, tant en els estudis sobre la gràcia i la Trinitat, com en les qüestions cristològiques. De la Taille¹² accentua que en l'Encarnació el Verb es comunica immediatament com a acte del ser diví (Acte Increat) a l'essència humana de Jesucrist, i l'actua en una existència formalment humana en la persona del Verb. Per això, en aquest cas es pot parlar d'una relació «quasi-formal» entre la segona persona de la Trinitat i la humanitat d'aquesta persona. L'Encarnació, doncs, s'ha d'entendre com el cas suprem, en sentit analògic, de la relació entre Déu i la criatura, tal com es dona també en la inhabitació de l'Esperit Sant i en la visió escatològica dels salvats. La diferència, però, és fonamental, ja que la gràcia opera només una unió accidental amb Déu i en la cas de Jesucrist la humanitat està unida al Verb formant la unitat de l'única subsistència.¹³

11. MIQUEL I MACAYA, *El meu P. Xiberta*, 12. F. MILLÁN ROMERAL O.CARM. «El talante teológico de P. Xiberta», en *Cerni essentia Veritatis*, 178-179.

12. M. DE LA TAILLE, «Actuation créé par Acte increé. Lumière de gloire, grâce santifiante, union hypostatique», en *Recherches de science religieuse* 18 (1928), 253-268.

13. P. CARRERAS I CABALLÉ, «Análisis teológico de "El YO de Jesucristo de Bartolomé M. Xiberta"», en *In mansuetudine sapientiae*, 147-148.

3. LES OBRES

3.1. *La santedat de Jesucrist*

El primer escrit que el pare Xiberta publica sobre cristologia porta per títol «Anotacions a l'entorn de la santedat de Jesucrist.»¹⁴ Quan escriu aquest petit estudi, l'any 1931, fa ja cinc anys que és professor de teologia dogmàtica al Col·legi de Sant Albert, on desplega ja deu anys de docència en diverses matèries. Durant aquest temps ha estat col·laborant també en diverses revistes: *Estudis franciscans*, *Criterion* i *La paraula cristiana*.

En aquest primer article sobre la santedat de Jesucrist ja hi trobem moltes de les afirmacions cristològiques que seran constants en el seu ensenyament. Hi trobem, també, perfectament expressat el llenguatge i els conceptes, molt tècnics i elaborats, que seran constants en els seus llibres posteriors.

Sobre la santedat de Jesucrist ell dóna quatre proposicions:

- La unió hipostàtica de si mateixa comporta la santificació constitucional de la natura humana del Salvador.
- Amb la unió hipostàtica, la humanitat del Senyor roman dignificada substancialment amb la santedat mateixa del Verb.
- La unió hipostàtica exigeix, amb eficàcia indefectible, l'elevació de la humanitat de Jesús a la vida sobrenatural de la gràcia i de la visió beatífica.
- En conseqüència, a la humanitat de Jesús hi han de ser infoses la gràcia habitual i el *lumen gloriae*, i totes aquelles virtuts, dons de l'Esperit Sant, gràcies *gratis datae*, etc. que no representen en el subjecte cap imperfecció.¹⁵

Des d'aquest moment, el P. Xiberta fa de la cristologia l'eix vertebrador del seu pensament teològic. En la seva primera etapa a Roma, exercint de professor de filosofia, va dedicar ja una bona part dels seus escrits a diverses qüestions cristològiques. A més d'aquest seu estudi sobre la santedat de Jesucrist,

14. B. XIBERTA, «Anotacions entorn de la santedat de Jesucrist», en *Estudis franciscans* 43 (Barcelona 1931).

15. *Ibíd.*, 303-309.

també és d'aquesta mateixa etapa el seu escrit sobre «Llibertat, indefectibilitat i mèrit».¹⁶

3.2. «La doctrina de Jesucristo»

De l'any 1943 al 1947 el P. Xiberta viu a Terrassa com a regent d'estudis i professor del Col·legi de filosofia i teologia. És durant aquest temps que publica una obra d'un altre estil i amb una altra finalitat: es tracta d'un catecisme, *La doctrina de Jesucristo*.¹⁷ És un resum de tota la teologia i la moral cristianes dirigida a la catequesi. En tota l'obra, però sobretot en la seva part cristològica, fa un resum del que serà la seva cristologia dogmàtica que publicarà deu anys més tard. L'escrit està impregnat dels mateixos conceptes de la teologia més tradicional i tècnica, i amb un llenguatge objectivista, intel·lectual i conceptual. A l'inici, però, d'aquest apartat té una anotació que descriu perfectament l'espiritualitat del P. Xiberta: «Si totes les veritats de la fe cristiana s'han d'estudiar amb amor i devoció, aquests afectes s'han de tenir sobretot en l'estudi de la persona i obra de Crist Jesús».¹⁸

Aquest estudi catequètic té quatre parts. En primer lloc, parla de la persona de Jesucrist: vertader Déu, home, unió hipostàtica, comunicació d'idiomes i coneixement de l'encarnació. La segona part està dedicada a la perfecció de la naturalesa humana de Jesucrist: santedat, ciència, poder, defectes i valor de l'obra. En tercer lloc, explica la redempció: finalitat i necessitat de l'encarnació, en què consisteix i com ens va redimir, i valor de les obres de Crist. Per acabar, explica la resurrecció i l'ascensió: glorificació, ascensió a la dreta de Déu, font de gràcia; i Crist sacerdot, mediador, rei i cap.

16. B. XIBERTA, «Llibertat, indefectibilitat i mèrit en Jesucrist», *Criterion* 7 (Barcelona 1931) 411-416.

17. B. XIBERTA *La doctrina de Jesucristo*, Barcelona: Edicions Alma Mater 1944.

18. El teòleg Rovira Belloso ho reafirma amb aquestes paraules: «Aquesta és la lliçó de Xiberta per l'estudi de la teologia: continuar amb la fidelitat que dona l'Evangeli, la contemplació de la Paraula que atreu tot el pensar, el sentir i voler lliure i l'acció de l'home cap a la plenitud d'amor de Déu Pare» en «Anàlisi teològica de "El Yo de Jesucristo" de Bartolomé M. Xiberta», *ibíd.*, en *In mansuetudine sapientiae*, 189.

3.3. «*Tractatus de Verbo Incarnato*»

L'any 1954 serà clau en el seu pensament cristològic: és l'any que publica, d'una banda, el *Tractat sobre l'Encarnació del Verb* (TVI),¹⁹ que és la seva obra cristològica de maduresa i, d'altra banda, s'afegeix al debat cristològic, molt viu en aquell moment, sobre el «jo» de Jesucrist.

El volum primer del TVI dedica la major part als temes més dogmàtics i centrals de la cristologia: comença amb l'anàlisi de la unitat en la constitució de Crist, i l'influx que té la persona del Verb en aquesta unitat, i en la humanitat de Crist. Continua explicant-ne les propietats, operacions i relacions. A la segona secció continua amb el tema de la constitució de Crist, amb uns capítols especials dedicats a la qüestió de la comunicació d'idiomes i el modus de la unió. Finalment, a la tercera secció analitza les perfeccions de la humanitat de Crist, entre d'altres la santedat i la ciència.

El segon volum està íntegrament dedicat a la doctrina de la redempció, la soteriologia. En primer lloc va desgranant el tema tradicional sobre els misteris de la vida de Crist. Passa després al tema central de la redempció i, finalment, les funcions o els ministeris de Crist: sacerdot, mestre i rei.

Al final d'aquest segon volum, després d'haver analitzat les tres seccions pròpies de la soteriologia, acaba amb un complement que vol ser un corol·lari per a tota la cristologia. Són tres temes molt tradicionals al voltant de l'Encarnació: la conveniència de l'Encarnació, l'Encarnació és un misteri i el motiu de l'Encarnació. A tot el tractat, però sobretot en aquest final, pren una posició totalment tomista: en contra de l'escotisme que afirma que el Verb es va fer carn perquè fos estimada la bondat de Déu amb un amor infinit des de fora d'ell mateix, se situa dintre del tomisme: sense el pecat d'Adam no hi hauria hagut l'Encarnació, encara que afegeix «molts altres béns a més de la remissió dels pecats ens han estat donats».²⁰

3.4. *El «jo» de Jesucrist*

Per contextualitzar aquesta controvèrsia ens cal donar unes brevíssimes notes històriques. Des de Calcedònia va quedar clar que la persona de Jesús, el Crist i Fill de Déu, és única i irrepetible i que aquesta persona subsisteix en dues naturaleses, la divina i la humana. Des d'aquell moment tota la cristologia

19. B. XIBERTA, *Tractatus de Verbo Incarnato*, I. Christologia i II. Soteriologia.

20. TVI, II, 660.

parteix d'aquesta afirmació fonamental del concepte de persona i intenta explicar-lo. Durant molts segles aquest concepte de persona se situa en el pla ontològic: la persona és el fonament últim de la criatura racional, és intransferible i, a la vegada, oberta a la comunicació de coneixement i amor. El problema, però, sorgeix a l'edat moderna en situar el concepte de persona al nivell psicològic, que coincideix amb el «jo», la personalitat psicològica.

A partir d'aquestes coordenades, Rovira descriu el problema d'aquesta controvèrsia de la següent manera: «atès que Jesucrist subsisteix en una sola persona i que aquesta és divina i, tenint en compte que Crist és en tot semblant a nosaltres excepte en el pecat (He 4,15) i que, per tant, la seva humanitat és completa i íntegra, ¿està dotat Jesús, en el nivell psicològic, d'una personalitat humana, d'un "jo" humà assumit per l'única persona del Verb de Déu?»²¹

El mateix any del TVI, el P. Xiberta publica *El «jo» de Jesucrist*.²² Ja des del començament del segle xx, a partir particularment de la crisi modernista, diversos autors varen retornar sobre el tema de la consciència humana de Jesucrist. Es va generar una gran controvèrsia que durà, però, pocs anys, on hi varen participar molts autors, entre els quals sobresurten Pietro Parente i Paul Galtier.

Galtier²³ subratlla l'autonomia psicològica de Jesús: parla de la consciència humana de Jesús, un «jo» en virtut del qual se sent distint o diferenciat de tot el que està al seu voltant. Precisa, però, que més que d'un «jo» humà s'ha de parlar de personalitat psicològica de Jesús. Galtier, doncs, introdueix un cert dualisme de tendència nestoriana volent mantenir l'autonomia de l'home assumit i la personalitat psicològica de Jesús.

Per Parente²⁴ la consciència humana de Jesús neix de la mateixa persona del Verb, del seu nucli personal, que és el centre de totes les activitats i operacions de la persona. En la seva posició es nega que en Jesús hi pugui haver el que en termes psicològics seria una personalitat humana. Així ell pot afirmar amb més força la unitat de Jesucrist, inclosa la unitat de la seva psicologia.

21. J. M. ROVIRA BELLOSO, «Análisis teológico de "El YO de Jesucristo" de Bartolomé M. Xiberta», en *In mansuetudine sapientiae*, 177-178.

22. XIBERTA, *El Yo de Jesucristo; un conflicto entre dos cristologías*, Barcelona: Herder 1954.

23. Paul GALTIER, *L'unité du Christ. Être, Personne, Conscience*. París 1939. Id. «Unité ontologique et unité psychologique dans le Christ», *Bulletin de Littérature ecclésiastique* 42 (1941) 161-175. Id., «La conscience humaine du Christ. Epilogue», *Gregorianum* 35 (1954) 225-246.

24. P. PARENTE, «Autonomia dell'io umano di Cristo», *Euntes docete* 3 (1950) 24-39; Id. «Un tema di psicologia psicologica», *Euntes docete* 3 (1950) 392-395.

Manté, doncs, la unitat de Jesucrist i també la identitat entre el Fill de Déu i el Fill de Maria.

L'obra de Xiberta porta un subtítol que ja és ben significatiu: «Un conflicte entre dues cristologies». Es tracta de l'oscil·lació ja clàssica en què s'ha mogut la cristologia entre els dos extrems: un que el podríem qualificar d'una certa tendència dualista cap al nestorianisme i l'altre d'una certa tendència cap al monofisisme.

L'obra del P. Xiberta fa una anàlisi llarga i detallada dels diversos autors que es mouen en la controvèrsia. La seva postura la defineix amb el concepte «penetració ontològica del Verb»;²⁵ la humanitat de Jesucrist està impregnada de divinitat. Aquesta penetració ontològica no representa cap retall en la seva humanitat, sinó al contrari, li dóna la seva plenitud.

Quan es fa del «jo» humà de Crist un subjecte autònom, encara que només sigui psicològicament, exclouent de l'activitat de la naturalesa humana assumpta al Verb com a principi agent, es corre el perill d'afirmar implícitament un «jo» humà ontològic, tornant així a l'afirmació errònia de Nestori.²⁶

El dogma de l'Encarnació requereix abans que tot la identitat del Verb i del Fill de Maria o, el que és el mateix, la unitat del Verb encarnat.²⁷ Resumint i portant fins a l'extrem la seva postura, el P. Xiberta afirma: «Ja que el "jo" designa un subjecte operant, conscient i lliure, en Crist no hi ha més "jo" que el diví.»²⁸

4. EL SEU PENSAMENT

4.1. *La unitat de Jesucrist*²⁹

Pel P. Xiberta, el problema més important, gairebé l'únic problema realment fonamental, és com explicar la unitat en el ser de Jesucrist. Per ell, la fórmula de Calcedònia és el punt de partença clau i imprescindible per a la cristologia:

25. XIBERTA, *El Yo de Jesucristo; un conflicto entre dos cristologías*, 87.

26. *Ibíd.*, 62. Per aquest tema: J. M. ROVIRA BELLOSO, «Análisis teológico de "El Yo de Jesucristo" de Bartolomé María Xiberta», en *In mansuetudine sapientiae*; F. MILLÁN ROMERAL, «La simplicidad de la fe», en *Cerni essentia veritatis*, 104-108.

27. XIBERTA, *El Yo de Jesucristo; un conflicto entre dos cristologías*, 106.

28. *Ibíd.*, 54.

29. Per aquest tema es pot veure també: P. CARRERAS I CABALLÉ, «Análisis teológico de "El Yo de Jesucristo" de Bartolomé M. Xiberta», en *In mansuetudine sapientiae*, 139-174.

Ensenyem unànimement que cal confessar un sol i mateix (*unum eundemque*) Fill i Senyor nostre Jesucrist.³⁰

Aquest problema ha estat present en el moment dels grans errors cristològics, particularment en les controvèrsies nestorianes i monofisites.

En realitat les dues cristologies es diferenciaven entre si perquè concebien diversament a Crist per raó del subjecte.³¹

En la qüestió de la unitat de Jesucrist és on les reflexions cristològiques del P. Xiberta són més agudes i originals. Ja els primers capítols del TVI estan íntegrament dedicats a aquesta qüestió de la unitat, però fent una lectura més completa i aprofundida de la seva obra descobrim que aquest tema es converteix en el marc de referència i la raó de fons a partir dels quals es resoldran totes les altres qüestions, tant les cristològiques com les soteriològiques.

En un primer nivell, el P. Xiberta afirma que aquesta unitat és predicamental, és a dir, exclou que en Jesucrist hi hagi dos subjectes: «Aquell home que ha nascut de la Verge Maria és el mateix Fill etern de Déu».³² Cal tenir en compte que aquesta afirmació de la unitat no es fa en contra de la dualitat, sinó com a fonament i perfecció d'aquesta dualitat.

La unitat predicamental és absolutament necessària per salvar el dogma, però aquest dogma no es podria mantenir plenament sense afirmar, també, la seva unitat transcendental.³³ Aquesta és una unitat que té tres propietats: és, en primer lloc, ontològica, és a dir, no és una conjunció de dues realitats ja constituïdes, com pretenia Nestori. En segon lloc, és la mateixa unitat del Verb preexistent, no es pot afirmar, per tant, que l'element diví i l'element humà concorrin *ex aequo* en la constitució de Jesucrist. I, en tercer lloc, és una unitat total, és a dir, no hi ha res en Jesucrist que romangui purament humà: tot és humanitat assumida. Així, doncs, la unitat transcendental que s'afirma en la constitució de Jesucrist és la del mateix Verb que sosté internament i ontològicament la humanitat.³⁴

Resumint, doncs, la unitat de Jesucrist no és només la conjunció, encara que aquesta conjunció s'afirmi al nivell més profund de les dues realitats, la

30. DSch 301. «Conc. de Calcedònia, Credo», en *Conciliorum Oecumenicum Decreta*, Friburg: Herder 1962, 62.

31. B. M. XIBERTA, «Observaciones al margen de la controversia sobre la conciencia humana de Jesucristo» en *Revista Española de Teología*. Madrid (1956) 217-218.

32. TVI, I, 79-80.

33. TVI, I, 143.

34. TVI, I, 130.

divina i la humana, sinó que és la mateixa subsistència del Verb la que dóna totalment i exclusivament aquesta unitat.

4.2. *La humanitat assumida*

El P. Xiberta, com hem anat veient, rebutja amb contundència qualsevol afirmació que pugui tenir regust de nestorianisme o d'acceptar algun tipus de dualitat en el ser de Crist. Aquest punt es veu clarament palès en la seva crítica a l'expressió, ja present des dels temps del Pares, de *l'assumptus homo*,³⁵ en la majoria d'autors que fan servir aquest concepte hi ha un intent de salvar la plena humanitat de Crist dient que Ell, com a home, és un «jo» autònom i, en conseqüència, un principi eficient autònom a l'hora d'actuar.

Per això, ell critica fortament l'ús que se'n fa d'aquest concepte, per dues raons. En primer lloc, perquè aquest concepte no dóna una explicació satisfactòria de la unitat íntima de Crist, ja que remet, d'una forma gairebé exclusiva, «a una explicació purament extrínseca, de ressonàncies nestorianes, a un “jo” autònom. Amb això es converteix la humanitat en una realitat gairebé independent.»³⁶

En segon lloc, l'expressió *assumptus homo*, segons el P. Xiberta, tot i essent una expressió tradicional en la història de la teologia, particularment en els primers segles, avui dia no se sol utilitzar per expressar el mateix contingut que en l'època patristica, ja que se li concedeix una autonomia i independència que no s'afirmava en els temps dels Pares. Actualment, per ser fidel al que a l'època patristica es volia significar amb aquesta expressió s'hauria de parlar d'*assumpta humanitas*.³⁷

35. En la disputa entre Nestori i Eutiques els Pares varen utilitzar moltes vegades l'expressió *homo assumptus* per designar la humanitat de Crist en la unió hipostàtica. Però amb aquesta expressió es pretenia indicar, en aquell moment, només que la naturalesa humana estava en Crist amb tota la seva integritat. Aquesta expressió no s'havia d'entendre en sentit nestorià, encara que era una salvaguarda en contra del monofisisme. Ja Ciril d'Alexandria avisa a Nestori: «Perquè no va néixer primerament de la santa Verge un home vulgar i posteriorment va baixar sobre d'ell el Verb» (DSch 251). I en el mateix context de la controvèrsia sobre el «jo» de Crist, a l'encíclica *Humani generis* de 1950, el Papa Pius XII rebutja una vegada més que en Crist hi hagi dos individus i que es pugui parlar d'un com a “homo assumptus”, com a home assumit, amb una autonomia pròpia. (DSch 3905. Cfr: J. AUER, *Jesucristo hijo de Dios e hijo de María*, Barcelona: Herder 1989, 393).

36. TVI, I, 284.

37. Pere CARRERAS I CABALLÉ, «Análisis teológico de “El YO de Jesucristo” de Bartolomé M. Xiberta», en *In mansuetudine sapientiae*, 145.

Una vegada més el P. Xiberta retorna al concepte central de la unitat, deixant de banda expressions i conceptes massa ambigus, que podrien tenir regust de dualisme. A partir de la seva profunda afirmació de la unitat, es podrà comprendre millor tant la dualitat del vertader Déu i vertader home, com la plenitud de la mateixa humanitat de Jesucrist: com més plena sigui la seva possessió més plena serà també la seva deïficació: «d'aquesta total possessió se'n segueix, en ordre a les propietats de la humanitat, la pleníssima deïficació d'aquesta, és a dir, l'elevació sobrenatural que iguali la seva potencial capacitat».³⁸

Les paraules del P. Xiberta en aquest punt són prou contundents i clares: parla d'un «influx total», «una presència activa», un «domini»; no es tracta, doncs, d'un pur contacte, presència o coexistència del Verb en la humanitat, sinó que el Verb afaïçona la mateixa constitució ontològica de la humanitat.³⁹ «L'assumpció és totalment activa per part del Verb i totalment passiva per part de la humanitat; el Verb és totalment l'assumit i la humanitat és totalment l'assumida».⁴⁰

Conseqüentment amb això, les perfeccions de la humanitat estan ja ontològicament arrelades en la seva unió hipostàtica, és a dir, són unes perfeccions que provenen d'un influx directe del Verb. En aquest punt pretén ser totalment fidel al pensament tomista,⁴¹ segons el qual l'ànima de Jesucrist va posseir la plenitud de la gràcia precisament per la proximitat del Verb a aquesta humanitat. Així, doncs, en la mateixa unió hipostàtica es comuniquen a la humanitat de Jesucrist les seves perfeccions, de tal manera que a partir de l'influx directe del Verb es pot parlar d'una exaltació de la humanitat.⁴²

4.3. La unió hipostàtica

Per tant, la unió hipostàtica és la divinització substancial de la naturalesa humana de Jesucrist. El Verb actua en la naturalesa humana sense que Ell

38. B. M. XIBERTA, «Observaciones al margen de la controversia sobre la conciencia humana de Jesucristo», en *Revista Española de Teología*, 220-221.

39. TVI, I, 168.

40. TVI, I, 169.

41. B. M. XIBERTA, «Observaciones al margen de la controversia sobre la conciencia humana de Jesucristo», en *Revista Española de Teología*, 231-232.

42. Pere CARRERAS I CABALLÉ, «Análisis teológico de "El Yo de Jesucristo" de Bartolomé M. Xiberta», en *In mansuetudine sapientiae*, 158-161

canviï; la naturalesa humana és actuada de tal manera que arriba a ser la naturalesa del Fill de Déu. En la unió hipostàtica allò sobrenatural troba el seu grau màxim.⁴³ En aquest punt, el P. Xiberta és perfectament fidel al seu mestre i professor M. de la Taille, que afirma una relació quasi-formal entre la segona persona de la Trinitat i la humanitat de Crist.

Tenint en compte aquest punt, doncs, tal com hem afirmat, l'Encarnació s'ha d'entendre com el cas suprem, en un sentit analògic, de la relació entre Déu i la criatura, tal com es dona en la inhabitació de l'Esperit Sant i en la visió escatològica dels salvats. Però la diferència és fonamental, ja que la gràcia opera només una unió accidental amb Déu i, en el cas de Jesucrist, la humanitat està unida al Verb per formar la unitat de l'única subsistència.

Enfront, doncs, de les cristologies massa dualistes a partir de les quals només es pot afirmar la unió en detriment de la independència de la manera natural d'obrar de la humanitat, ara ens trobem al davant d'un element nou que canvia radicalment les coses: quan més íntimament s'entén la unió i vinculació d'aquesta humanitat a la subsistència del Verb, molt més perfecta serà l'actuació del ser propi de la humanitat. En Jesucrist, doncs, la naturalesa humana ha estat elevada a l'altura de la realitat suprema. Així, doncs, les dues paraules clau del dogma de Calcedònia, *l'inconfuse* i *l'indivise*, s'han d'entendre aquí d'una manera dialèctica: la suprema unió amb Déu és i representa també la suprema realització de l'home. Aquest és el gran ensenyament de l'Encarnació: la unió hipostàtica és la comunicació personal suprema de Déu amb la criatura.⁴⁴

4.4. Soteriologia

La separació entre la doctrina de la salvació i la doctrina sobre la persona de Jesucrist, el P. Xiberta la justifica per la raó següent: només es pot explicar convenientment l'obra de Jesucrist quan es coneix i s'ha desenrotllat la doctrina sobre la seva persona. Conseqüentment amb això, ell també mostra clarament que la major part de les afirmacions sobre la salvació no són més que una conseqüència de tot el que s'ha dit sobre la constitució de Crist. De

43. Vicenç-Maria CAPDEVILA I MONTANER, «El sobrenatural en la teologia del P. Xiberta. La divinització de l'home: què és la gràcia», en *Miscelània Bartomeu M. Xiberta Analecta Sacra Tarraconensis* 45 (1972), fasc. II, 49-101.

44. Pere CARRERAS I CABALLÉ, «Análisis teológico de "El YO de Jesucristo" de Bartolomé M. Xiberta», en *In mansuetudine sapientiae*, 161-163.

fet, segons ell, és impossible separar les dues realitats: el ser de Crist i el de la seva mediació salvadora.

El fonament d'aquesta mediació salvadora s'ha de buscar en la mateixa unió hipostàtica: prové formalment del fet que Jesucrist és Déu i home.⁴⁵ A partir de la unió hipostàtica i per raó d'aquesta unió Crist té la plenitud de la gràcia; i aquesta unió dóna també el valor a la seva activitat meritòria i satisfactòria. El fet que la unió de la humanitat amb el Verb sigui el factor de la mediació fa que la unió de Déu amb els homes no provingui de fora, sinó que estigui arrelada en la mateixa persona del Verb.

Ja en les primeres qüestions de la soteriologia afirma que a partir de l'Encarnació els misteris de la vida de Jesucrist no són només uns fets històrics contingents sinó misteris doctrinals d'una profunda significació, sobretot per la seva dependència de la constitució singular de Crist i per la seva ordenació a l'obra salvadora.⁴⁶ Des de l'Encarnació, Crist té la glòria procedent de la presència del Verb, de la unió hipostàtica, una glòria que restarà amagada (*exinanitio*), malgrat que es faci present puntualment en alguns moments de la seva vida històrica, fins després de la seva mort i resurrecció.

La mort de Jesucrist, en tant que és el moment culminant de l'Encarnació, té un valor infinit i, en aquest sentit, és un sacrifici real.⁴⁷ Seguint l'explicació tomista, segons el P. Xiberta el que constitueix el valor profund de la seva immolació és la mateixa caritat de Crist. La satisfacció consisteix principalment en l'obediència i la caritat a través de les quals el Fill de Déu va reparar amb el seu sacrifici expiatori totes les ofenses que la humanitat havia fet.

Finalment, afirma que cada un dels actes lliures realitzats per Crist durant la seva vida terrena té un valor meritori infinit, ja que el *principium quod* d'aquests actes és la mateixa persona del Verb. El mèrit s'estén a tots els homes, ja que amb la seva gràcia capital Crist és el representant de tota la humanitat.

A partir d'aquest punt, la soteriologia del P. Xiberta acaba parlant de les qualitats o funcions a través de les quals Jesucrist exerceix la seva missió salvadora: és summe sacerdot, rei de l'univers i mestre infal·lible i necessari.⁴⁸

45. TVI, II, 609.

46. TVI, II, 463.

47. TVI, II, 551.

48. TVI, II, cap. 15, qüestions 42-46.

4.5. *Excursus: La santedat de Maria*

Encara que no sigui un tema que afecti directament a la cristologia és interessant fer un petit *excursus* a la mariologia per la profunda connexió que estableix el P. Xiberta entre Maria, la Mare de Déu, i la persona de Crist. En la seva mariologia parteix dels grans dogmes cristològics, sobretot del concili d'Efes: Maria és la *Theotókos*, la Mare de Déu. A partir de la seva missió fonamental de Mare de Déu, el misteri de Maria es troba totalment en íntima dependència del misteri de Crist i de la seva obra salvadora.

La maternitat divina no es va reduir a la funció merament física de portar i comunicar la naturalesa humana del Fill de Déu, sinó que va comportar una vertadera inserció d'ella en l'àmbit diví, i unes funcions concomitants de cooperació en l'obra redemptora del seu Fill.

La unió a Crist, implicada en la maternitat de Maria, comporta la seva santificació en un grau eminent, només inferior al de la humanitat del mateix Crist. Pel P. Xiberta aquesta eminència i plenitud de la santificació de Maria implica, també, la seva perennitat i continuïtat des del principi: ella sempre va viure en estat de gràcia, és a dir, des del primer instant del seu ser personal està, també, exempta de pecat original i de tots els defectes que impliquen la disminució de la santedat.⁴⁹

Per a demostrar que l'afirmació de la santedat de Maria ha estat una constant en tota la tradició cristiana, repassa algun dels moments de la història teològica. Després d'haver fet un petit estudi a partir de sant Agustí, sant Anselm i sant Bernat, i tenint en compte el pensament de l'edat mitjana, afirma que la maternitat divina dóna origen a la santedat a partir dels quatre punts següents: 1) per l'íntima connexió amb la mateixa divinitat; 2) per l'actitud de Maria que la va induir a concebre dignament el Verb; 3) per la força soteriològica del Fill; i 4) per la funció de Maria en l'economia de la gràcia.⁵⁰

Una bona síntesi de la seva mariologia la trobem en l'obra catequètica *La Doctrina de Jesucristo*. Partint de l'afirmació central de Mare de Déu, analitza

49. «Maria va estar capacitada des del primer instant de la seva concepció per ser considerada com la que havia de ser Mare del Verb encarnat. Per tant, la Immaculada Concepció no va ser un do especial que Déu va fer a Maria, ni una simple excepció d'una regla general, sinó que es va tractar d'un cas únic de l'aplicació connatural de la llei universal que regeix la present economia salvífica.» Ramon R. CARROLL, O. CARM., «Bartholomew Maria Xiberta, Our Lady's Theologian», en *In mansuetudine sapientiae*. Roma: Institutum Carmelitanum 1990 (Traducció espanyola, p. 378).

50. B. M. XIBERTA, «De elementis doctrinalibus in controversia de Immaculata B. V. Mariae conceptione», *Carmelus* 1 (Roma 1954), 209.

els privilegis marians que d'aquí se'n deriven: corredemptora, mitjancera, mare de tots els homes, reina, immaculada, plena de gràcia i assumpta.⁵¹

4.6. *Monofisisme?*

En aquells moments de forta controvèrsia sobre aquest tema de la consciència humana de Jesucrist, l'obra del P. Xiberta va provocar moltes reaccions i crítiques, algunes en contra de les seves opinions massa extremes i d'altres sobre el seu contingut de fons. Per això, escriu diversos articles defensant-se i corregint les males interpretacions a les seves afirmacions.⁵² Els escrits de resposta i de defensa que fa tenen en compte molts d'aquests articles crítics, sobretot els de Franz Lakner,⁵³ Manuel Cuervo⁵⁴ i Francisco de P. Solà.⁵⁵

Des de bon començament, enfront dels seus crítics fa una afirmació de tipus general en què alerta del perill que, fins i tot repetint literalment la fórmula d'una sola persona en dues naturaleses, es pot deformar la veritat dogmàtica sobre la constitució de Crist.⁵⁶

Allà on la seva resposta es fa més clara i contundent és en el tema de la unitat i la humanitat de Crist: m'acusen, diu ell, de monofisita per l'afirmació de l'estreta unitat del subjecte i haver enaltit fins al cim la sublimació de la humanitat. Però la doctrina catòlica professa una unitat del subjecte no menys estreta que l'afirmada pel més extrem monofisita, i una distinció i perfecció d'allò diví i humà no menor que la que afirma el més gran nestorià.⁵⁷

També l'acusen de monofisita, diu ell, per l'afirmació de l'«ontològica penetració del Verb fins a les arrels del ser de la humanitat». La idea de «penetració» diu, certament que pot ser entesa també en un sentit monofisita, però l'afirmació que aquesta penetració arriba fins a les arrels més profundes de la

51. B. M. XIBERTA, *La doctrina de Jesucristo*, 89-94.

52. XIBERTA, *El problema del Yo de Jesucristo*, 36-51; Íd. «In controversiam de conscientia humana Christi animadversiones» en, Fs P. Parente, *Euntes Docete* 9 (Roma 1956), 93-109; (traducció espanyola «Observaciones al margen de la controversia sobre la conciencia humana de Jesucristo», *Revista Española de Teología* 16 (Madrid 1956), 215-233.

53. FRANZ LAKNER, S.J. «Eine neuantiochenische Christologie?», en *Zeitschrift für Katholische Theologie*. 77, 61 (1955), 212-228.

54. MANUEL CUERVO O.P. «Comentarios», en *Ciencia Tomista*, 61 (1955), 105-123.

55. FRANCISCO DE P. SOLÀ, «Una nueva explicación del Yo de Jesucristo», en *Estudios Eclesiásticos* 29 (1955), 443-478.

56. B. M. XIBERTA, «Observaciones al margen de la controversia sobre la conciencia humana de Jesucristo», en *Revista Española de Teología*, 217.

57. M. XIBERTA, «Observaciones al margen de la controversia sobre la conciencia humana de Jesucristo», 223-224.

humanitat és la que varen proclamar els pares en contra del dualisme nestoriana.⁵⁸

Pel P. Xiberta, el terme mig de la doctrina de Calcedònia no està en rebaijar, d'una banda, l'afirmació massa estreta de la unitat que feia el monofisisme i, l'altra, rebaixar la defensa massa estreta de la dualitat que feien els nestorians. El concili de cap manera té la intenció d'intentar trobar un terme mig. El que fa Calcedònia i la doctrina ortodoxa és proclamar, enfront del monofisisme, l'única unitat de Jesucrist i la sublimació de la seva humanitat, sense que per això es deixi d'afirmar, també, la distinció i la perfecció; i proclamar, enfront del nestorianisme, la mateixa distinció i perfecció sense que per això es deixi d'afirmar també la unitat i la sublimitat de la seva humanitat.⁵⁹

5. EL CONTEMPLATIU

Una primera anàlisi massa superficial del pensament i els escrits del P. Xiberta podria fer pensar en una teologia massa conceptual, intel·lectualista i objectivista, és a dir, una teologia purament positiva, una ciència que descansa exclusivament en veritats i proposicions. Però ell, el P. Xiberta, sempre té present que la teologia ha d'estar arrelada en la pregària i la contemplació: «la teologia que s'aprèn a les aules cal perfeccionar-la en l'oració contemplativa.»⁶⁰

El primer, doncs, que es destaca del P. Xiberta, tant en la seva teologia com en la seva activitat docent al llarg de tants anys, és l'espiritualitat i la contemplació: «Nosaltres, pobres professors de teologia, hem de raonar sobre misteris altíssims, enfront dels que el més convenient seria romandre en una contemplació silenciosa».⁶¹

Rovira Belloso, quan analitza l'estil i el mètode del P. Xiberta, fa tres observacions: en primer lloc, Xiberta té el criteri de la primacia de la fe per sobre

58. Per un estudi més aprofundit d'aquesta obra del P. Xiberta i, sobretot, dels canvis que la cristologia posterior experimentarà, es pot consultar: Josep Maria ROVIRA BELLOSO, «Análisis teológico de "El Yo de Jesucristo" de Bartolomé M. Xiberta», en *In mansuetudine sapientiae*, 174-189.

59. Per aquest tema es pot veure també: P. CARRERAS I CABALLÉ, «Análisis teológico de "El YO de Jesucristo" de Bartolomé M. Xiberta», en *In mansuetudine sapientiae*, 164.

60. Vicenç M. CAPDEVILA, «La deificació de l'home en la teologia del P. Xiberta», en *In mansuetudine sapientiae*, 219.

61. B. M. XIBERTA, *Charlas contemplativas*, 188. Citat en F. MILLÁN ROMERAL O. CARM. «El talante teológico de P. Xiberta», en *Cerni essentia Veritatis*, 187

de la conceptualització teològica; en segon lloc, sembla que sovint enyora una contemplació més propera a l'evangeli i més religiosa del Senyor, per això mostra gran simpatia per l'actitud contemplativa de teòlegs francesos propers al clero secular; i, finalment, la seva afirmació que la màxima autonomia de l'home s'aconsegueix mitjançant una immersió lliure de l'humà en la voluntat amorosa i universal de Déu.⁶²

Ja més directament sobre el contingut i el mètode, més d'un crític de la seva teologia ha parlat d'un teòleg conservador i amb un estil massa personal. El P. Millán, en contraposició, afirma que s'ha de parlar més aviat del P. Xiberta com un teòleg sòlid, ben fonamentat en una concepció de solidesa i d'arrelament en les fonts de la revelació. I afegeix, amb una certa ironia, que Xiberta és aliè als gustos i les modes d'un determinat moment, fet que provoca el fracàs editorial de la majoria de les seves obres.⁶³ En aquest sentit, el P. Xiberta destaca per la qualitat i l'honradesa de tots els seus plantejaments. Per ell, tant enemic és de la teologia una malentesa innovació contínua i poc fonamentada com la tendència a la uniformitat, o l'esclerosi en la repetició de certes fórmules, sense deixar un espai al desenvolupament teològic. L'enemic de la teologia és la lleugeresa i la superficialitat.⁶⁴

62. Josep M. ROVIRA BELLOSO, «Análisis teológico de “El YO de Jesucristo” de Bartolomé M. Xiberta», en *In mansuetudine sapientiae*, 187-189.

63. F. MILLÁN ROMERAL, «El talante teológico de P. Xiberta», en *Cerni essentia Veritatis*, 174.

64. *Ibíd.*, 175.